

СТАРА КЊИГА: ПРОЗОР У ПРОШЛОСТ И ОГЛЕДАЛО САДАШЊОСТИ

Рукописна књига се у Османском Царству сматрала ексклузивним и вредним предметом. Рукописи су се куповали, продавали, читали, чували у библиотекама, реконструисали, допуњавали, али и губили и занемаривали. Људи различитих генерација градили су свој однос према старим и новим текстовима и књизи као предмету у складу са својим погледима на свет и материјалним могућностима. Многи закључци могу се донети на основу анализе садржаја преписаних или записаних текстова, маргиналних белешки, паратекстуалних елемената, и подацима из биографија аутора или преписивача. Питања која ми данас постављамо или не постављамо над књигама које су преживеле векове у великој мери зависе од нас и наших светоназора.

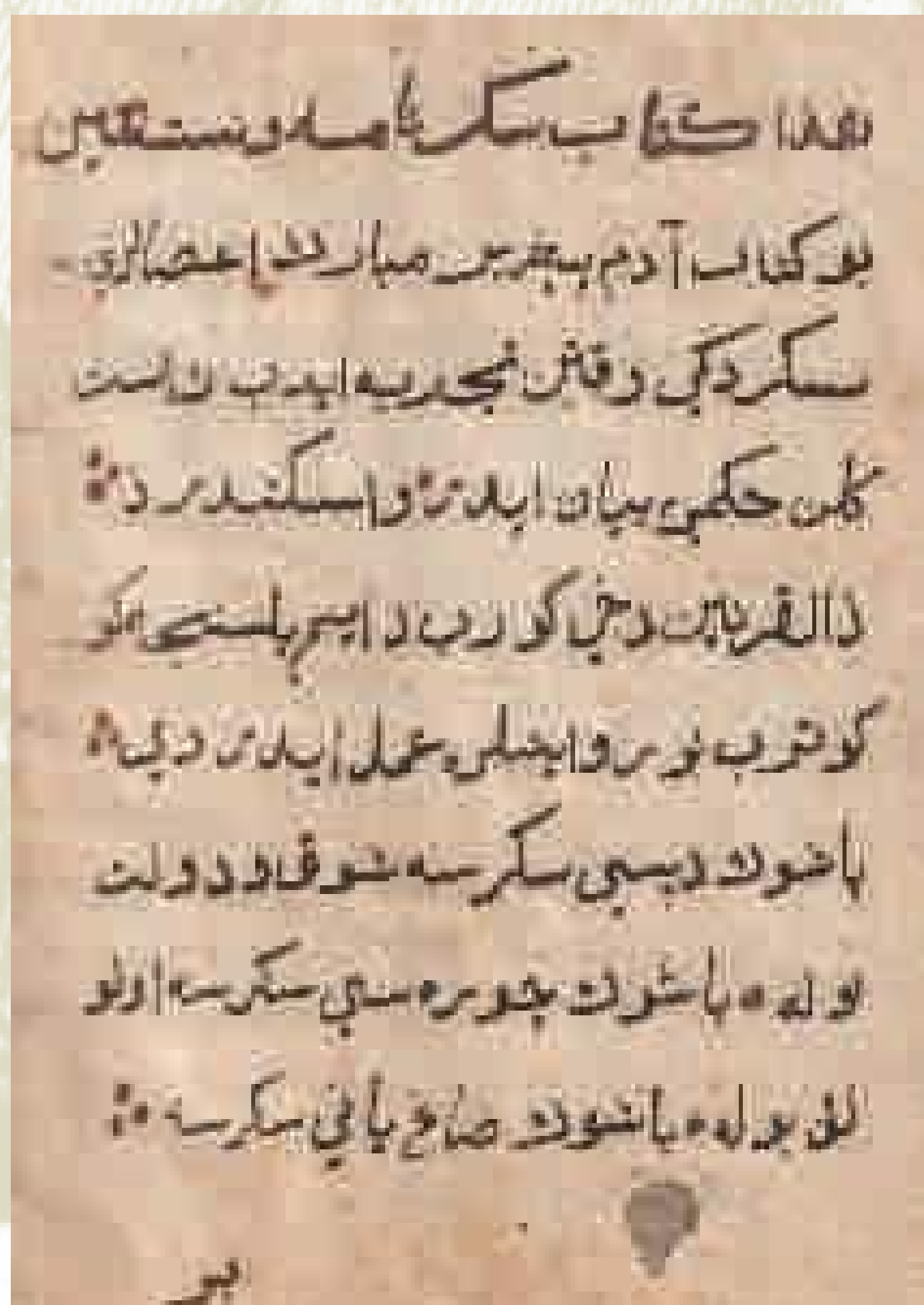
ПОЗНАТИ УЖИЧАНИ И МАЊЕ ПОЗНАТИ „ОСТАЛИ“

Писана дела у своје време познатих Ужичана, од којих су неки били чувени широм, ако не целог царства, онда бар широм Румелије, углавном се нису задржала у Ужицу. Колекција Музеја садржи само једно теолошко дело на арапском језику из XII века које је као преписивач потписао неко ко је сигурно имао неке везе са Ужицем, 1843. године. Место преписа је непознато, а потписник је Али Хафиз син Ибрахима Ужичанин(а). За шејха Муслихудино Ужичанина (у.1642/43), оснивача ужичке текије која је припадала хелветијском дервишском реду, може се рећи да је поставио свој град на имагинарну културну мапу османског царства XVII века. Њему се приписује један рад који се бави суфијском праксом и превод са персијског једног дела из области исламске догматике. Први рад није никад пронађен, а други се чува у Сарајеву. Све друго о његовом животу и раду знамо само на основу онога што су његови савременици чули, знали и записали о њему. Успомену на шејха Мухамеда (XVIII) чувао је народ до времена кад су о њему почели писати научници. Међу песницима и књижевницима који су били везани за Ужице су Џари Ефендије (XVII век, иза њега је остао само натпис на Касапчића мосту), Зари Мустафа Ужичанин, Али Бег Пашић (Вуслети) и Ибрахим Зикри. Од свих је међутим највећа слава Сабита Ужичанина. Сабит је био један од песника који су увели мини-револуцију у османску поезију XVII века тако што су пустили свакодневне речи, изразе и начин размишљања да поремете сувопарност традиционалног манира који није пратио промене у реалном животу.

ЈЕДНА ОД ТРИ ЛЕГЕНДЕ КОЈЕ ПРАТЕ КРАТКУ БИОГРАФИЈУ ШЕЈХА МУСЛИХУДИНА, КОЈУ ЈЕ САЧИНИО ОСМАНСКИ ЕНЦИКЛОПЕДИСТ УШАКИЗАДЕ (У.1724), ГОВОРИ О ТОМЕ КАКО ЈЕ ШЕЈХ, КАДА СЕ БРИЈАО, НА ИЗНЕНАЂЕЊЕ БЕРБЕРИНА, НЕСТАО КАД МУ ЈЕ ГЛАВА БИЛА ОБРИЈАНА ДО ПОЛА, ДА БИ СЕ ВРАТИО НАКОН ИЗВЕШНОГ ВРЕМЕНА И НАСТАВИО СА БРИЈАЊЕМ. НЕКОЛИКО ДАНА КАСНИЈЕ, У ДАТУ НЕИМЕНОВАНОЈ КАСАБУ ДОЛАЗИ КАПЕТАН БРОДА КОЈИ ПРИЧА НАРОДУ О ОЛУЈИ КОЈА ЈЕ ЗАДЕСИЛА ЊЕГОВ БРОД ПРЕ НЕКОЛИКО ДАНА. БАШ КАД СУ КАПЕТАН И ПОСАДА ПОМИСЛИЛИ ДА ЈЕ СВЕ ИЗГУЂЕНО, НА БРОДУ СЕ ПОЈАВИО ШЕЈХ СА ПОЛУОБРИЈАНОМ ГЛАВОМ И ПРЕВЕО ИХ ДО ОБАДЕ НА СИГУРНО. КАО СВЕТИТЕЉУ СЕ ШЕЈХУ МУСЛИХУДИНУ ОКО ГОДИНУ ДАНА ПРЕ ЊЕГОВЕ СМРТИ ПИСМОМ ОБРАТИЛА И АСИЈЕ ХАТУН ИЗ СКОПЉА. У ПРВОМ САЧУВАНОМ ПИСМУ АСИЈЕ ХАТУН МОЛИ ШЕЈХА ДА ПРЕУЗМЕ УЛОГУ ЊЕНОГ ДУХОВНОГ ВОЂЕ НА ХЕЛВЕТИЈСКОМ ПУТУ. ОНО ШТО СЛЕДИ ЈЕ СЕРИЈА ПИСАМА У КОЈИМА АСИЈЕ НАДУГАЧКО ОПИСУЈЕ СВОЈЕ СНОВЕ И ДУХОВНЕ БОРБЕ. ОД ШЕЈХОВИХ ОДГОВОРА САЧУВАНА СУ ДВА КРАТКА И КОНЦИЗНА ОБАВЕШТЕЊА ДА АСИЈЕ ЗАСЛУЖУЈЕ ДА ПРЕЂЕ НА СЛЕДЕЋИ НИВО ДУХОВНОГ УСАВРШАВАЊА. ПРЕМА ЊЕНОМ ПРИЧАЊУ, ШЕЈХ ЈЕ НАСТАВИО ДА КОМУНИЦИРА СА ЊОМ И НАКОН ШТО ЈЕ УМРО. МУСЛИХУДИНА СУ НА МЕСТУ ПРОЧЕЛНИКА УЖИЧКЕ ТЕКИЈЕ НАСЛЕДИЛИ ЊЕГОВИ СИНОВИ, НАЈПРЕ НАЈСТАРИЈИ ХАСАН, А ОНДА СРЕДЊИ, ИСА. О НАЈМЛАЂЕМ СИНУ ИБРАХИМУ ЗНАМО КАО О ПРЕПИСИВАЧУ ДЕЛА КОЈА СЕ ДАНАС ЧУВАЈУ У ЗАГРЕБУ. ПОЗНАТО ЈЕ И ДА НИЈЕ СЛУЖБОВАО У УЖИЦУ НЕГО У ЧАЈНИЧУ. ОВАЈ ИБРАХИМ ЗА КОГА СЕ ЗНА ДА ЈЕ БИО ЖИВ 1670, ИМАО ЈЕ ТРИ СИНА ОД КОЈИХ СЕ ЈЕДАН ЗВАО ПО ОЦУ, ТАКО ДА МОЖЕМО НАГАЂАТИ ДА ЈЕ СПОМЕНУТИ АЛИ ХАФИЗ УЖИЧАНИН, СИН ЈЕДНОГ ОД ИБРАХИМА КОЈИ СУ ИМЕНОМ ЧУВАЛИ УСПОМЕНУ НА ПРЕТКА ИЗ УЖИЦА.

СВАКОДНЕВИЦА, РЕЛИГИЈА, СУЈЕВЕРЈЕ

На листовима рукописа из збирке Музеја налазе се нека имена неких писмених људи који нису били велике историјске личности, али се без сумње може тврдити да је њихов утицај на живот у срединама у којима су живели био велики. Још је замагљенија слика о анонимним преписивачима и корисницима књига, а најтеже је допрети до оних са којима су писмени људи комуницирали, које су подучавали или им помагали на овај или онај начин. Оно што рукописи, међутим кажу, јесте да су неки од тих људи знали кад и како се треба молити, да су упутства за правилан и ефикасан молитвени живот писали на турском, а молили се на арапском. Многи од њих вероватно никад нису чули како звучи арапски као матерњи језик, али су неки свакако располагали описом сваког појединачног гласа и места његовог настанка. Рукописи кажу да су религија и сујеверје стајали руку под руку. Магијски и окултни текстови писани у XIII веку сматрани изворима поузданог знања у XIX веку о чему сведочи изложена штампана књига (инв. бр. 2654). Даље кажу рукописи да су легенде и приче биле подједнако важне као и догматски принципи. Рукописи нас наводе да се запитамо како су људи који су живели у предмодерном Ужицу, Пријеполу, Пљевљима итд., успевали да набаве биљке из далеких крајева света и разне хемијске супстанце које су онда користили за справљање мелема, тинктура, и балзама разних намена. Шта је лек за сваку бољку? Како се одвикнути од опијума? Како се ојекрепити на врућини? Шта да ради мајка која нема млека — шта да пије, како да се моли, коју амажију да носи испод пазуха? И тако даље, и тако даље.

ТРЕПЕТНИК

Ова је књига Трепетник (Сегирнама), јер само се теби (Боже) обраћамо за помоћ.

Овде се износи мудрост светог пророка Адама у вези тога шта је он искусио у време када би му затрперили одређени делови тела. Од када је Александар Велики сазнао за ову књигу стално ју је носио са собом и поступао према овоме што се у њој прича.

- Коме затрпери врх главе наћи ће мир и срећу.
- Коме затрпери глава по површини постаће славан.
- Коме затрпери десна страна главе постаће славни владар једног народа.
- Коме затрпери лева страна главе отићи ће на пут (или у рат), враћиће се, и имаће много користи од тога.
- Коме затрпери десна страна чела наћи ће све што жели.
- Коме затрпери лева страна чела ићи ће на пут и оствариће му се једна жеља.

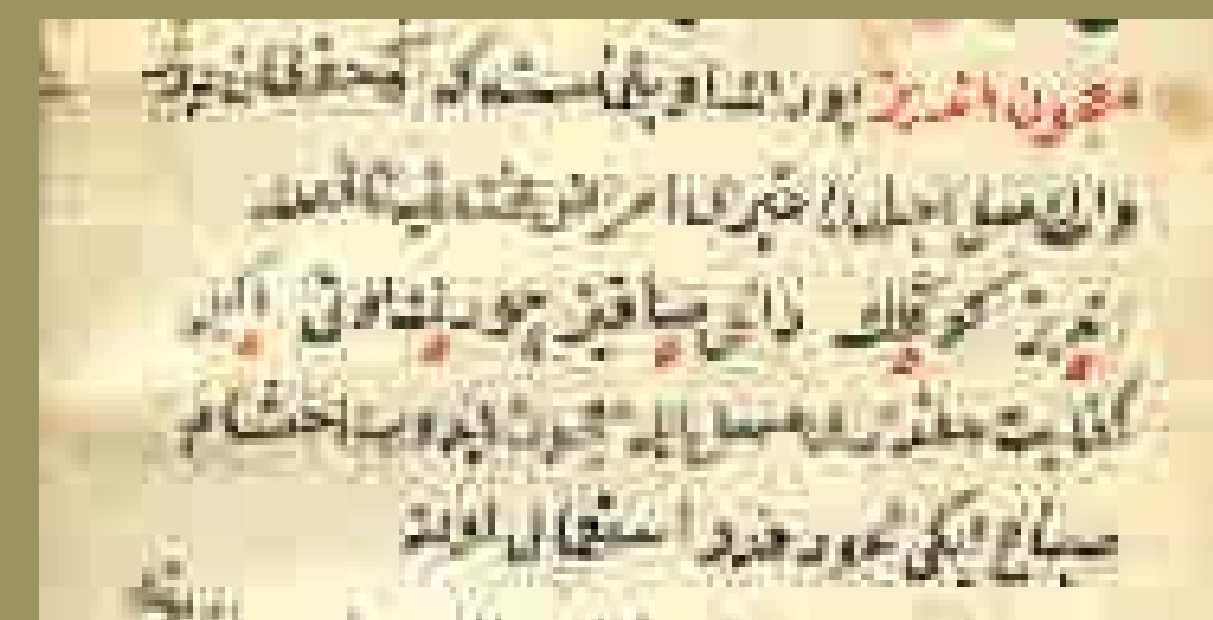
Рукопис, XVII век, инв. бр. 2729

Из рукописа инв. бр: 2715, језик и садржај: турски, меџма (рецепти, корисни савети, упутства, молитве); преписивач, датум и место настанка непознати; превод: Маријана Мишевић

ОДВИКАВАЊЕ ОД ОПИЈУМА

Ако је неко зависан од опијума, а има жељу да прекине са тим треба да уради следеће. Да накупи борове смоле. Да измери сто-двеста дирхема борове смоле и шесто дирхема воде. То да стави на ватру да кључа око сат времена то јест док црnilо смоле не почне да се разазнаје у води. После тога нека узме количину опијума коју је навикао да једе, нека откине једну трећину, нека је поједе, а остале две трећине нека остави на страну. Одмах иза тога да попије један финџан од оне воде. Опет следећег дана нека поједе једну од две преостале трећине опијума, и нека попије један финџан од оне воде. Трећег дана опет нека поједе последњу трећину и нека попије један финџан од оне воде. Четврти је дан кад се опијум не једе него се само попије један финџан воде. После тога се не једе ни опијум нити се пије вода. Ако велики бог да (то је онда то). Ово је сигуран начин проверен искуством.

ПАСТА ПРОТИВ ПАЛПИТАЦИЈА

Паста од омана великог (великог зеља) корисна је при лечењу лупања срца или како се још каже палпитација (ар. хафакат) и уопште за све тежбе које настају у вези с тим:

- омана великог 5 дирхема (16 гр)
- мирисаве смоле 5 дирхема (16 гр)
- слатке мастике 5 дирхема (16 гр)
- чурукота 5 дирхема (16 гр)
- иђирота 5 дирхема (16 гр)

Помешати са медом у количини довољној да се направи паста. Увече и ујутру узимати по две куглице величине зрна леблебије.

ПРИПРЕМА “ЕВРОПСКИХ” ЗРНА*

- гумарабике 12 дирхема (38.4 гр)
- живог сребра 3 дирхема (9.6 гр)
- сулеме (жива II хлорида) 3 дирхема (3.4 гр)
- пшеничног брашна 25 дирхема (80 гр)
- Ово помешати са сирћетом или соком од лимуна и направити грануле.
- Узимати ујутру у увече.

*т.ј. таблета против сифилиса који се звао европском шуетом или европском невољом